

**การนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษจังหวัดศรีสะเกษ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28**

**The Application of Buddhism' Four Paths of Accomplishment to School
Principals' Administration Following Attitude of Personal in Special
Big-Sized Secondary Schools in Sisaket Province under Supervision
of Secondary Education Service Office 28**

ผอบทอง สุจินพรัหม¹

PHA-OP-TONG SUGEEENPRUM

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2556

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 2) เปรียบเทียบการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนคติของบุคลากร และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนคติของบุคลากร และมีวิธีการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 290 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และคำนวณจากสูตร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก 2) บุคลากรที่มีเพศ อายุ และตำแหน่งต่างกัน มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ (1) ด้านฉันทะ ผู้บริหารควรมีความพอใจรักใคร่ในการบริหารงานทุกด้านอย่างเท่าเทียมกันเพื่อพัฒนางานพร้อมกันในทุก ๆ ด้าน (2) ด้านวิริยะ ผู้บริหารควรแสดงภาวะผู้นำในทุกสถานการณ์ สามารถนิเทศและนำผู้ร่วมงานได้ (3) ด้านจิตตะ ผู้บริหารควรเอาใจใส่ติดตามการทำงานตามแผนงาน/โครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย (4) ด้านวิมังสา ผู้บริหารควรพิจารณาไตร่ตรองหาวิธีการแก้ไขปัญหาในการทำงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบพร้อมทั้งประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

---

¹ นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

คำสำคัญ : 1. หลักธรรมอิทธิบาท 4 2. การบริหารงาน 3. ผู้บริหารสถานศึกษา 4. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study on personnel's attitude about applicability of Buddhism's four paths of accomplishment to school principals' administration in special big-sized secondary schools in Sisaket province under Supervision of secondary education service office 28. 2) to compare their personnel's attitude about applicability of Buddhism's four paths of accomplishment to school principals' administration. 3) to study their suggestions about applicability of Buddhism's four paths of accomplishment to school principals' administration. The research is conducted through the questionnaires responded by 290 sampling populations.

The research were found that: 1) Personnel's attitude about applicability of Buddhism's four paths of accomplishment to school principals' administration in special big-sized secondary schools was at the high level. Taking into a single aspect, four aspects were found at the high level. 2) The personnel's attitude about applicability of Buddhism's four paths of accomplishment to school principals' administration were found that: they were not difference with their genders, ages, and position. 3) Key suggestions about applicability of Buddhism's four paths of accomplishment to school principals' administration were found that: 1) The Faith: the administrator should be aspired or satisfaction with Buddhism's four paths of accomplishment to school principals' administration. 2) The Effort: the administrator should show his leadership in every time and could suggest partnership. 3) The Action Implement: the administrator should be thoughtful about following the plans or projects with systematic and continuously. 4) The Review Evaluation: the administrator should be investigated about problem solving on jobs with systematic.

Keywords : 1. Buddhism's four paths of accomplishment 2. Administration 3. School principals 'administration 4. Special big-sized secondary schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

หลักการจัดการศึกษาอันเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับทั่วโลกคือการจัดการศึกษาเพื่อคนทุกคน (Education for All) และทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) นอกจากนี้การจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงอุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากล่าวไว้ว่า “อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต

และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้” (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2546, หน้า 3) การจัดการศึกษาจึงเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตและสังคม บูรณาการอย่างสมดุลระหว่าง ปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

การบริหารสถานศึกษา จะต้องยึดระเบียบบริหารราชการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้โดยจะต้องยึดหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ “หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 30) สำหรับหลักคุณธรรมซึ่งเป็นหลักสำคัญข้อหนึ่งนั้นได้มีการกำหนดรายละเอียดไว้ อย่างไรก็ตามเป้าหมายสำคัญของการบริหารงานก็คือผลสัมฤทธิ์หรือความสำเร็จของงาน ซึ่ง ผกา สัตยธรรม กล่าวไว้ว่า “พระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงอิทธิบาท 4 ว่าเป็นธรรมช่วยให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ถ้าใช้อิทธิบาท 4 อย่างถูกต้องผลงานที่เกิดขึ้นย่อมจะมีประสิทธิภาพ” (ผกา สัตยธรรม, 2544, หน้า 104)

ในการพัฒนาประเทศนั้นหัวใจสำคัญคือ คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จึงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบราชการและข้าราชการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2554 : <http://www.sc.mahidol.ac.th>) สำหรับการบริหารงานในสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้หลักธรรมาภิบาล หลักธรรมาภิบาลที่สำคัญข้อหนึ่งคือ หลักคุณธรรม ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2554, หน้า 284) ได้กล่าวถึงหลักความสำเร็จ หรือการปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในกิจการนั้น เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาที่กล่าวถึงหลักธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา อาทิ สุทธิ ทองประดิษฐ์ (2533, หน้า 117) กล่าวถึงหลักธรรมในการครองงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 ซึ่งสอดคล้องกับปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2544, หน้า 76-77) ซึ่งกล่าวถึงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหาร ได้แก่ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งจากจุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ประกอบกับแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ว่าหากผู้บริหารสถานศึกษานำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษา ก็จะทำให้งานต่างๆ ในขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี

จากความสำคัญของการบริหารและการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำขององค์การโดยนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรและผู้ใต้บังคับบัญชาและหากบุคลากรของสถานศึกษาต่างก็นำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะทำให้งานต่าง ๆ ของสถานศึกษาประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง การนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาพรรณนะของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามพรรณนะของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำแนกตามเพศ อายุ และตำแหน่ง

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามพรรณนะของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีพรรณนะต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน

3.2 บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีพรรณนะต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน

3.3 บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกันมีพรรณนะต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ทราบถึงการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามพรรณนะของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบริหารงานของโรงเรียน

4.2 ทราบผลการเปรียบเทียบพรรณนะของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ อายุและตำแหน่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการบริหารงานของโรงเรียน

4.3 ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา

4.4 ผลจากการวิจัยทำให้ทราบสารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องนำไปเพิ่มประสิทธิภาพโดยการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารงานสถานศึกษา

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

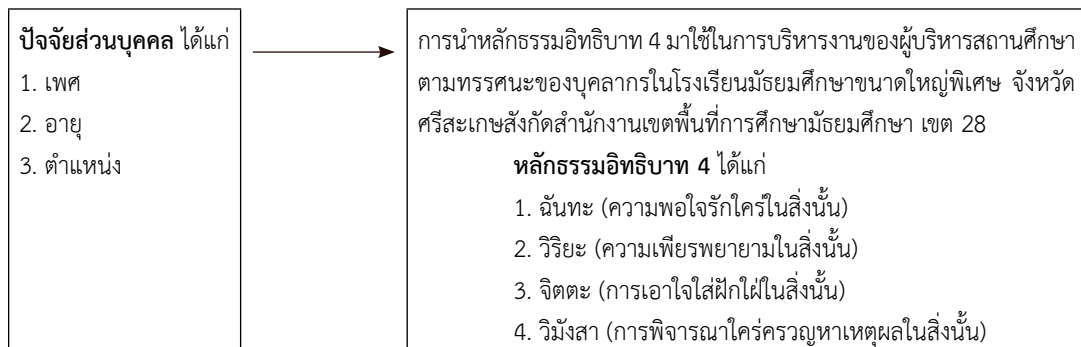
การวิจัยเรื่องนี้ รูปแบบที่ใช้คือการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 290 คน

5.2 เทคนิคและวิธีสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จของเครจซีและมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan) และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

5.3 ข้อมูลในการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และงานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักธรรมอริยบท 4

5.4 กรอบแนวคิดในการวิจัยผู้วิจัยกำหนดกรอบความคิดในการวิจัยดังนี้
ตัวแปรอิสระตัวแปรตาม

5.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และตำแหน่งมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามธรรมชาติของบุคลากรเรื่องการนำหลักธรรมอริยบท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามธรรมชาติของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ในหลักธรรมอริยบท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรมอริยบท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาตามธรรมชาติของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Form)

5.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอหนังสือราชการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด แล้วนำหนังสือราชการไปขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับโรงเรียนมัธยมศึกษา จากนั้นได้แจกแบบสอบถามตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และตำแหน่ง ตรวจให้คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

5.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) สถิติอ้างอิงหรือสถิติอนุมานประกอบด้วยสถิติ t (t-test) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ในเรื่องเพศและตำแหน่ง และใช้ค่าสถิติ F-test (One-Way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ที่มีมากกว่า 2 กลุ่มในเรื่องอายุ ถ้าพบความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 จะเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD (Least-Significant Different) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

6. ผลการวิจัย

6.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

6.1.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศชาย จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 37.93 และเป็นเพศหญิง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 62.07

6.1.2 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 20-34 ปี จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 35.17 รองลงมาคืออายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 33.10 และอายุระหว่าง 35-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.73

6.1.3 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนมากกว่าลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างชั่วคราว คือ ครูผู้สอน จำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 87.59 และลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 12.41

6.2 ผลการวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

6.2.1 การศึกษาทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อการนำธรรมหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.33 เมื่อพิจารณา รายด้าน พบว่า ทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านฉันทะ ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.64) ด้านวิริยะ ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = 0.66) ด้านจิตตะ ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.70) และด้านวิมังสา ($\bar{x}$ = 4.31, S.D. = 0.71)

6.2.2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ทัศนคติของบุคลากรต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ที่มีเพศ อายุ และตำแหน่งต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

6.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีดังนี้

1) ด้านฉันทะ พบว่า ข้อเสนอแนะที่มีความถี่และค่าร้อยละมากที่สุดคือ ผู้บริหารพอใจรักใคร่ในการบริหารงานในบางด้านโดยเฉพาะ เช่น การบริหารทั่วไปด้านอาคารสถานที่ ทำให้ละเลยการบริหารงานในด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผู้บริหารควรมีความพอใจในการบริหารงานทุกด้าน

2) ด้านวิริยะ พบว่า ข้อเสนอแนะที่มีความถี่และค่าร้อยละมากที่สุดคือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำในด้านต่าง ๆ ในบางสถานการณ์ ไม่ครอบคลุมทุกสถานการณ์ ดังนั้น ผู้บริหารควรแสดงภาวะผู้นำในด้านต่าง ๆ ได้ทุกสถานการณ์

3) ด้านจิตตะ พบว่า ข้อเสนอแนะที่มีความถี่และค่าร้อยละมากที่สุดคือ ผู้บริหารไม่ค่อยเอาใจใส่ติดตามการทำงานตามแผนงาน/โครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้ไม่ทราบการบรรลุเป้าหมายของงานที่แท้จริง ดังนั้น ผู้บริหารควรเอาใจใส่ติดตามการทำงานตามแผนงาน/โครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4) ด้านวิมังสา พบว่า ข้อเสนอแนะที่มีความถี่และค่าร้อยละมากที่สุดคือ ผู้บริหารขาดการพิจารณาไตร่ตรองในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้บริหารควรพิจารณาไตร่ตรองในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานอย่างเป็นระบบ

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 การศึกษาพรรณนะของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า พรรณนะของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พรรณนะของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ทุกด้านมาใช้ในการบริหารงานอย่างสมดุลกัน จึงมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก และค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระเทพวิสุทธิกวี (ปัญญานันทภิกขุ) (2538, หน้า 45) ซึ่งได้กล่าวถึงอิทธิบาท 4 ไว้ว่า “อิทธิบาทนี้แปลว่า คุณธรรมที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ ถ้าพูดง่าย ๆ ก็ว่าบันไดแห่งความสำเร็จ ถ้าเราเดินตามบันไดนี้แล้วจะก้าวไปสู่ความสำเร็จ พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า เพราะเรามีอิทธิบาท 4 ประการสมบูรณ์ เมื่อใดแล้วก็เกิดฤทธิ์ทางใจ เกิดอำนาจที่จะกระตุ้นเร่งเร้าให้มีความก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสกสันต์ บุญยะ (2549, หน้า 76-91) เรื่องการใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ซึ่งพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหารงานบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับดีมากและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาจุฬินกร บัวทอง (2552, หน้า 73-74) เรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 ซึ่งพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

7.2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พรรณนะของบุคลากรต่อการนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ที่มีเพศ อายุ และตำแหน่งต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา ได้บริหารงาน

ภายในสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักคุณธรรม โดยยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม หลักความโปร่งใส โดยการทำงานทุกขั้นตอนยึดความโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการปรับปรุงกลไกในการทำงานร่วมกันให้สามารถตรวจสอบมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา และหลักการมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาและเสนอความเห็นในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญของการบริหารและจัดการศึกษา ซึ่งจากการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวทำให้บุคลากรในสถานศึกษาได้รู้เห็น และเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการบริหารงานในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิทธิชัย เดชาสิทธิ์ (2549, หน้า 97-98) เรื่องผลสัมฤทธิ์ในการใช้อธิบาท 4 ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช และพบว่า ข้าราชการเพศชายและเพศหญิงมีผลสัมฤทธิ์ ในการใช้อธิบาท 4 ไม่แตกต่างกัน

7.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักอธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

1) ด้านฉันทะ ได้แก่ ผู้บริหารพอใจรักใคร่ในการบริหารงานในบางด้านโดยเฉพาะ เช่น การบริหารทั่วไปด้านอาคารสถานที่ ทำให้ละเลยการบริหารงานในด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในสภาพทั่วไป ผู้บริหารมักสนใจในการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งก่อสร้าง ส่วนงานอื่น ๆ มักจะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบหรือคณะกรรมการดำเนินการตามคำสั่งมอบหมายงานของสถานศึกษา

2) ด้านวิริยะ ได้แก่ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำในด้านต่าง ๆ ในบางสถานการณ์ ไม่ครอบคลุมทุกสถานการณ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมักจะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบหรือคณะกรรมการดำเนินการตามคำสั่งมอบหมายงานของสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารขาดการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำตามขอบข่ายการบริหารงาน

3) ด้านจิตตะ ได้แก่ ผู้บริหารไม่ค่อยเอาใจใส่ติดตามการทำงานตามแผนงาน/โครงการ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้ไม่ทราบการบรรลุเป้าหมายของงานที่แท้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมักจะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบดำเนินการตามคำสั่งมอบหมายงานของสถานศึกษา โดยผู้ปฏิบัติจะเป็นผู้จัดทำเอกสารรายงานเมื่อสิ้นภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้การติดตามหรือการปรับปรุงแก้ไขการทำงานขาดความต่อเนื่อง

4) ด้านวิมังสา ได้แก่ ผู้บริหารขาดการพิจารณาไตร่ตรองในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมักจะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน แล้วรายงานให้ผู้บริหารทราบ จึงมีผลทำให้บุคลากรมองเห็นว่า ผู้บริหารขาดการพิจารณาไตร่ตรองในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักธรรมาธิบาท 4 ทั้ง 4 ด้าน ไปใช้ในการบริหารงานอย่างสมดุลต่อไป โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ให้มากยิ่งขึ้น

2) เนื่องจากผู้บริหารได้นำหลักธรรมอริยาบท 4 มาใช้ในการบริหารงานอย่างสมดุลกันแล้ว จึงมีผลทำให้บุคลากรทุกเพศทุกวัย และตำแหน่ง มีทัศนคติสอดคล้องกันหรือไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นจุดเด่นของผู้บริหารที่ควรธำรงไว้เพื่อพัฒนาคุณภาพในการบริหารงานต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักธรรมอริยาบท 4 ไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเปรียบเทียบตามขนาดของโรงเรียน

2) ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่น เงินเดือนหรือรายได้ และวิทยฐานะของครู

9. บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2544). **หลักและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผกา สัตยธรรม. (2544). **คุณธรรมของครู**. กรุงเทพฯ : พลอยเพลาท.
- พระเทพวิสุทธิกวี (ปัญญานันทภิกขุ). (2538). **ภavana-ช่วยเสริมเพิ่มกำลังจิต**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาวิฑูกร บัวทอง. (2552). **การใช้หลักอริยาบท 4 ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**.
- สิทธิชัย เดชาสิทธิ์. (2549). **ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อริยาบท 4 ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช**. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุทธิ ทองประดิษฐ์. (2533). **ทฤษฎีการบริหาร**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- เสกสันต์ บุญยะ. (2549). **การใช้อริยาบท 4 ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**.

10. คำขอบคุณ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด พร้อมคณะผู้บริหาร อาทิ พระอุดมเกียรติ วิสุทธาจาโร รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด ที่ได้เปิดโอกาสทางการศึกษา ณ ศูนย์จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในระดับมหาบัณฑิต

การวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอนก ศิลปนิลมาลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ และ ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ พระครูสุจินนวรรธรรม (พระมหาสัมมสุจิมโน) (บุญวันท์) ดร.ไสว สดใส และ ดร.ฤทธา นันทพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี ได้ให้ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ และนายปราชญ์ ชาวสวน อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เสนอแนะในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยเรื่องนี้จะอำนวยคุณประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้สนใจพอสมควร